

Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)
Elderly Issues Research Journal (EIRJ)
Cilt (Vol.) 10, Sayı (Number) 2, 2017, Sayfa (Pages) 76-86
ISSN 1308-5816
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/yasad/>

Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri'nde Toplumun Yaşlılara Yönelik Görüşleri

Aliye MANDIRACIOĞLU*¹, N.Emel LÜLECİ & Safiye ÖZVURMAZ

* Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD, Bornova-İZMİR / Türkiye

** Adnan Menderes Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği AD,
AYDIN / Türkiye

*** Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD, İSTANBUL / Türkiye

Geliş Tarihi: 25 Şubat 2017
Kabul Tarihi: 05 Aralık 2017
Yayın Tarihi: 08 Aralık 2017

Orijinal Araştırma Makalesi

ÖZET

Yaşlılığa tutum toplumdaki farklılıkları yansıtmaktadır. Yaşlıların sağlığı kendilerine yönelik olumlu veya olumsuz tutumlardan etkilenmektedir. Bu çalışma, Dünya Değerler Araştırmaları 2013 verilerine dayanarak Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri örneğinde toplumun yaşlılara yönelik görüşlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Veri tabanındaki talmacı sayısı sırasıyla Türkiye 1605, Azerbaycan 1002, Kazakistan 1500, Kırgızistan 1500, Özbekistan 1500'dir. Yaşlılara yönelik tutumla ilgili 10 önerme değerlendirilmiştir. Ayrıca sosyo-demografik verilerle (yaş, cinsiyet, eğitim, medeni durum, meslek sosyal sınıf ve gelir sınıfı algısı) ilgili bilgiler alınmıştır. Yaşlılara yönelik en fazla olumlu görüşlerin, Özbek katılımcılar tarafından yanıtlandığı belirlenmiştir. Nüfus içindeki hızla artan yaşlı nüfusa hazırlık için öncelikle toplumda yaşlılara karşı ön yargıları ortadan kaldırılması, olumlu tutum kazandırılması önemli bir adım olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, tutum, görüş, Türk, kültür

ABSTRACT

Attitudes towards elderly differs in different societies. The well-being of elderly is affected from positive or negative attitudes. In this study, the objective is to evaluate attitudes of adults towards elderly from a sample of Türkiye and Turkish Republics based on the data from World Values Survey 2013. The numbers of participants in database are respectively as follows; Turkey: 1605, Azerbaijan: 1002, Kazakhstan: 1500, Kyrgyzstan: 1500, Uzbekistan: 1500. Ten items are evaluated regarding the attitudes towards the elderly. Furthermore, socio-demographic data (age, gender, education, marital status, occupation, perception of the social class and income class,) regarding the participants are also collected. The participants from Uzbekistan gave answers indicating that among others they have the

¹ Sorumlu Yazar İletişim: aliye2kuru@yahoo.com

most positive attitudes towards elderly. Eliminating prejudice against the elderly in the society would be a crucial step in order to prepare for the fast growing elderly population.

Key Words: Elderly, attitude, discrimination, Turkish, culture

(Evaluation of Opinions Towards Elderly in Türkiye and Turkish Republics)

1. GİRİŞ

Uzun yaşam istendik bir durum olsa da yaşlanma hoşlanılmayan, kazançtan çok kayıplarla anılan bir süreçtir. Yaşlanma süreci ve ileri yaş insanlığın doğal beklendik bir dönemi olmasına karşın halen kabullenmesi zor farklı tutumlarla değerlendirilen bir olgudur (Bodner, 2009). Kültür, ırk, cinsiyet, sosyoekonomik durum, sağlık durumu, yaşlanma süreci hakkında bilgi sahibi olma gibi faktörler yaşlanma algısını etkilemektedir. Yaşlılığa karşı kültürel olarak olumlu yaklaşım, toplumdaki benimsenen yaşlı rolleri, yaşlanma süreci hakkındaki mitler, toplumun yaşlılık sürecine uyumuna ilişkin özellikler bu algıyı etkilemektedir. Yaşlanmaya olan negatif tutum, kişinin yaş alıyor olmasının getirdiği anksiyete ve öz imajı ile ilişkilidir. Toplumlarda genç bir kişinin imajı yaygın olarak pozitifken, yaşlı bireyin imajı daha yaygın olarak negatif olabilmektedir. Günümüzde sağlık hizmetlerinin gelişmesine, sosyal refaha rağmen gelişmiş ülkelerde bile halen yaşlı erişkinlerin hasta, pasif ve ölüme hazırlanan kişiler olduğu algısı yaygındır. Pek çok kişi genç görünüme sahip olmak için önemli bir miktarda bütçe ayırmaktadır (McConatha, Schnell, Volkwein, Riley & Leach, 2003). Günümüz tüketim kültüründe genç, güzel, enerjik, sağlıklı, aktif, fit kalabilme, ön plana çıkmaktır. Sosyal statü, başarı ve gücün de bunlarla sağlanabileceği inancı yaygındır. Bu durum ileri yaşın tabu ve korku haline gelmesine neden olmaktadır. Dış görünümün bu kadar ön plana çıkması, sağlığın korunmasını da bu yönde algılanmasına neden olmakta, gerofobik (yaşlılıktan korkan) insanları ortaya çıkarmaktadır. İnsanlar yaşlanan bedenleri ile nasıl başa çıkacaklarını bilemediklerinde ve bu tüketim kültürünün dayatmalarını yerine getiremediğinde de problemler yaşamaktadır (Öberg & Tornstam, 2003).

Kültür kadar dini inanışların da yaşlılara yönelik görüş ve davranışlarda etkili olduğu belirtilmektedir. Örneğin Konfüçyüsçü prensiplere göre yaşlılara ailede ve toplumda saygın bir rol biçilir (Yun & Lachman, 2006). Yaşlılara yönelik tutumla ilgili bir çalışmada Almanya ve ABD diğer çalışmada Kore ve ABD karşılaştırılmış, ülkelerin yaşlılara yaklaşımında farklılıklar bulunmuştur (OBrien-Suric, 2013; Yun & Lachman, 2006). Yaşlılarla ilgili olumsuz düşüncelerin oluşmasını toplumda pek çok faktör etkilemektedir. Pek çok ülkede çocukluktan itibaren, hikâyelerde, dizilerde, filmlerde, reklamlarda yaşlılığın kötü, komik, küçük düşürücü olduğuna dair uyarılarla karşı karşıya kalan insanlar yaşlılara olumsuz davranabilmektedir (Levy, 2009). Ayrıca ülkemizde olduğu gibi yaşlılar ve gençler arasındaki eğitim açısından derin uçurumun oluşması da yaşlılara olan geleneksel yaklaşımın değişmesinde etkilidir. Diğer taraftan da yaşlanma ile ilgili kalıp yargılar ve olumsuz tutumlar sadece bugünün yaşlılarını etkilemez, aynı biyolojik kaderi paylaşacak tüm bireylerin geleceğini şekillendirir (Yun & Lachman, 2006).

Yaşlıya ön yargılı, olumsuz görüşler ve tutumlar dünyada oldukça yaygındır. Toplumdan topluma, kültürden kültüre ve zaman içinde hem yaş ve hem de yaşlanma ile ilgili tutumlar değişmektedir. Benmerkezciliği, kişisel çıkarı, rekabeti, duygusal mesafeyi ön plana çıkaran bireyci kültür ile sosyalleşme ve aile bütünlüğünü önemseyen toplulukçu kültür arasında yaşlılara saygı, sosyal rol ve görevler gibi yaklaşımlar farklıdır (Bergman, Bodner & Cohen-Fridel, 2013). Bazı toplumlar, yaşlılar deneyimleri, anıları, otoriteleri ve bilgelikleri ile tolerans görüp olumlu tutuma sahipken, bazı toplumlar negatif tutuma sahip olmakta ve yaşlıları hastalıklı, tutucu, şüphecilik ile damgalanmaktadır (Musaiger & D'Souza, 2009). Çin, Japonya, Kore kültürü, anne babaya saygı, ebeveynlere destekle yükümlü olmayı, saygıda kusur etmemeyi, karşı gelmemeyi gerektirmektedir (Wang, Laidlaw, Power & Shen, 2009).

Aynı şekilde Türk kültüründe de anne ve babaya saygı duyulması geleneksel bir yaklaşımdır. Diğer taraftan günümüzde bu geleneksel toplumlarda da yaşlı bakımı aile yerine Batılı toplumlarda olduğu gibi devlet güvencesine terk edilmeye başlanmıştır (OBrien-Suric, 20013). Toplumların modernizasyonu pek çok açıdan olduğu gibi geleneksel yaşlılara tutumu da değiştirmektedir. Toplumdaki yaşlıların rolü, yaşlı algısı da kültürel değişimlerden etkilenmektedir (Musaiger & D'Souza, 2009). Geleneksel toplumlar da son 20 yıldan bu yana modernleşme, kentleşme gibi dönüşümlerle etkilenmekte ve toplumun yaşlılarla ilgili özellikleri değişmektedir (Öberg & Tornstam, 2003).

Toplumların karşılaştırılması, toplumun sosyal politikalarını, yaşlanan topluma nasıl hazırlandığını ve nüfusun yaşlanmasının topluma etkilerini ortaya çıkartmış olur. Yaşlanma ve yaşlılara tutumun farklılıklarının ortaya çıkarılması ile kültürel inanışların farkı anlaşılabilir. Gerçeklerin ve mitlerin değerlendirilmesi yaşlılara yönelik tutum konusunda toplumları daha iyi kavramımızı sağlar. Uzun ve sağlıklı yaşam tüm toplumlarda ortak hedeftir. Sosyal politikaları diğer ülkelerle karşılaştırırken kültürel durumun bilinmesi önemlidir (OBrien-Suric, 2013).

Çalışmanın amacı, Dünya Değerler Araştırmaları 2013 verilerine dayanarak Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri örneğinde toplumun yaşlılara yönelik görüşlerini değerlendirmek ve karşılaştırmaktır.

2.MATERYAL VE YÖNTEM

Dünya Değerler Araştırması, 1981 yılında başlamış, her beş yılda bir tekrarlanmaktadır ve çok geniş bir yelpazede toplumların inanç, değer, tutum ve davranışlarını araştırmayı amaçlamaktadır. Tüm veriler haneler ziyaret edilerek yüz yüze görüşme ile toplanmıştır. Tüm ülkeyi temsil edecek şekilde tabakalı örnekleme ile seçilen 18 yaş üstü kişilerden bilgiler toplanmaktadır (World Values Study Group, 2014). Bu çalışmada, Dünya Değerler Araştırmaları'nın beşinci dalga olan 2013 veri tabanı kullanılmıştır. Veri tabanında 18 yaş ve üzeri Türkiye 1605, Azerbaycan 1002, Kazakistan 1500, Kırgızistan 1500, Özbekistan 1500 kişi yer almaktadır. Tablo 1'de Azerbaycan, Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan özellikleri karşılaştırmalı görülmektedir. Tabloda görüldüğü gibi bu ülkeler hızla yaşlanan toplumlar arasında yer alacaktır.

Tablo 1. Azerbaycan, Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, sosyo-demografik özellikleri

	İnsani gelişim indeksi sırası	Kişi başına gayri safi milli gelir \$	25 yaş üzeri en az orta öğrenim eğitilmiş kişi %		Doğumda beklenen yaşam süresi	60+ nüfus %		Ülke nüfusu (bin)
			K	E		2014	2050	
Türkiye	71	18391	39	60	75,3	11.2	23.0	78 666
Kazakistan	56	19441	99,3	99,4	69,1	10.7	20.0	17 625
Kırgızistan	120	3021	93,7	97,4	70,3	7.1	17.0	5 940
Azerbaycan	78	15725	94,5	96,8	70,8	10.0	25.0	9 754
Özbekistan	105	5227	-	-	68,2	7.4	21.0	29 893

Kaynak: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2015).

Dünya değerler araştırmasının tüm araştırmacılara açık olan veri tabanında yer alan, yaşlılara yönelik görüşlerin yer aldığı likert tipi 10 önerme değerlendirilmiştir. Ayrıca veri tabanında bulunan sosyo-demografik verilerden, yaş, cinsiyet, eğitim, medeni durum, meslek, sosyal sınıf ve gelir sınıfı algısına ilişkin bilgiler değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmanın verileri, SPSS 15.0 programı ile analiz edilmiştir. Yaşlılara yönelik görüşlerin her biri için ayrı olarak ülkeler arasında karşılaştırma, kıkare testi ile yapılmıştır. Anlamlılık, $p < 0,05$ düzeyindeki değerler istatistiksel olarak önemli kabul edilmiştir.

Tablo 2. Araştırmada yer alan kişilerin demografik özellikleri

		AZ*	KZ	KS	TR	UZ	X ² , p	
Cinsiyet								
Erkek	N	501	594	736	780	581	70,016 0.000	
	%	50.0	39.6	49.1	48.6	38.7		
Kadın	N	501	906	764	825	919		
	%	50.0	60.4	50.9	51.4	61.3		
Yaş grubu								
18-29	N	282	459	495	511	444	69,096 0.000	
	%	28.1	30.6	33.0	31.8	29.6		
30-39	N	199	354	325	436	404		
	%	19.9	23.6	21.7	27.2	26.9		
40-49	N	208	289	324	297	279		
	%	20.8	19.3	21.6	18.5	18.6		
50-59	N	192	208	229	201	221		
	%	19.2	13.9	15.3	12.5	14.7		
60+	N	121	190	127	160	152		
	%	12.1	12.7	8.5	10.0	10.1		
Medeni durum								
Evli	N	670	942	1137	1054	1098		191,797 0.000
	%	66.9	62.8	76.2	65.7	73.4		
Dul	N	117	261	126	116	185		
	%	11.7	17.4	8.4	7.2	12.4		
Bekar	N	215	297	230	435	212		
	%	21.5	19.8	15.4	27.1	14.2		
Eğitim								
Okuryazar değil	N	4	3	8	91	5	69,15 0.000	
	%	0.4	.2	.5	5.7	.3		
Okuryazar	N	5	6	40	63	-		
	%	0.5	.4	2.7	3.9	-		
İlkokul	N	33	82	120	491	138		
	%	3.3	5.5	8.0	30.6	9.2		
Ortaokul	N	213	603	417	181	1109		
	%	21.3	40.2	27.8	11.3	73.9		
Lise	N	367	257	360	468	35		
	%	36.2	17.1	24.0	29.2	2.3		
Üniversite	N	380	549	553	311	213		
	%	37.9	36.6	36.9	19.4	14.2		

*AZ-Azerbaycan KZ-Kazakistan KS-Kırgızistan TR-Türkiye UZ-Özbekistan

3.BULGULAR

Türkiye diğer dört Türk Cumhuriyetleri'nden Dünya Değerler Çalışması'nda yer alan katılımcıların demografik özellikleri Ki-kare analizi ile karşılaştırıldığında, aralarında anlamlı fark saptanmıştır (Tablo 2 ve 3). Kazak ve Özbek katılımcılar arasında kadın yüzdesinin diğer üç ülkeden daha fazla olduğu belirlenmiştir. Kırgızistan ve Özbekistan'dan katılan kişiler arasında evli olduğunu bildirenler daha fazla olduğu görülmüştür. İlkokul eğitiminden daha düşük eğitim düzeyine sahip olanların yüzdesinin, Türkiye örnekleminde daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Kazak katılımcılar arasında kötü gelir durumu algısının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Araştırmada yer alan kişilerin sosyoekonomik özellikleri

		AZ	KZ	KS	TR	UZ	X ² , p	
Gelir								
Kötü	N	239	461	386	435	295	116,95 0.000	
	%	23.9	30.7	26.2	27.7	20.1		
Orta	N	679	851	849	845	917		
	%	67.8	56.7	57.6	53.8	62.4		
İyi	N	84	188	240	291	257		
	%	8.4	12.5	16.3	18.5	17.5		
Çalışma durumu								
	N	429	686	367	429	300	834,41 0.000	
	%	42.8	45.7	24.5	26.7	20.0		
Tam zamanlı	N	83	198	238	100	224		
	%	8.3	13.2	15.9	6.2	14.9		
Yarı zamanlı	N	75	75	214	136	108		
	%	7.5	5.0	14.3	8.5	7.2		
Kendi işi	N	85	187	134	174	237		
	%	8.5	12.5	8.9	10.8	15.8		
Emekli	N	146	187	256	542	372		
	%	14.6	12.5	17.1	33.8	24.8		
Ev hanımı	N	39	71	126	140	57		
	%	3.9	4.7	8.4	8.7	3.8		
Öğrenci	N	145	91	152	77	197		
	%	14.5	6.1	10.1	4.8	13.1		
İşsiz	N	0	5	12	7	5		
	%	0.0	0.3	0.8	0.4	0.3		
Diğer								
Sosyal sınıf								
Üst sınıf	N	59	59	127	31	45	553,729 0.000	
	%	5.9	3.9	8.5	2.0	3.1		
Üst orta	N	388	400	504	394	361		
	%	38.8	26.7	33.7	25.0	25.1		
Alt orta	N	395	425	377	695	345		
	%	39.5	28.3	25.2	44.0	24.0		
İşçi sınıfı	N	140	579	444	391	657		
	%	14.0	38.6	29.7	24.8	45.8		
Alt sınıf	N	17	37	42	68	28		
	%	1.7	2.5	2.8	4.3	1.9		

Tablo 4'de, yaşlılara yönelik tutum önermelerine verilen yanıtlar ve ülkeler arası karşılaştırmalar verilmiştir. Türkiye örnekleminin % 82.2'si yaşlıların dost canlısı, % 75.8'i iş bilen ve % 88.5'i saygın görüldüğünü belirtmiştir. Türkiye katılımcılarının % 38.0'inin "70 yaşında bir insanın patronları olmasını kabul edilir bulabileceği", % 42.9'unun "70 ve üzeri yaş grubundaki insanların toplumdaki yerinin ve itibarının çok yüksek" olduğunu düşündüğü, % 69,5'inin "günümüzde yaşlılara fazla saygı gösterilmediği" konusunda hemfikir olduğu, % 32.8'inin "yaşlılara devletin hak ettiklerinden fazla imkânlar sunduğunu" savunduğu, % 54.5'inin "yaşlıların gereğinden fazla siyasi güçleri olduğunu" düşündükleri, % 25.8'inin "yaşlı insanların toplum üzerinde bir yük teşkil ettiği" görüşünde olduğu belirlenmiştir. Beş ülke katılımcılarının her bir önermeye verdikleri yanıtlar ayrı ayrı ki-kare analizi ile değerlendirildiğinde, aralarında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Özbek katılımcıların daha fazla sıklıkla "toplumlarında yaşlıların yüksek itibara sahip olduğunu" ifade ettikleri belirlenmiştir. Özbek örnekleminde yer alan kişilerin daha yüksek yüzde ile yaşlıların dost canlısı, işbilen ve saygın olduğunu düşündükleri saptanmıştır. "Yaşlılara devlet hak ettiklerinden fazla imkânlar veriyor", "yaşlı insanlar toplum üzerinde bir yük teşkil ediyor", "gençleri çalıştıran şirketler, değişik yaşlardan insanları çalıştıranlara göre daha başarılı oluyor", "yaşlıların gereğinden fazla siyasi güçleri var", "günümüzde yaşlılara fazla saygı gösterilmiyor" önermelerinin hepsine Özbek katılımcıların, olumlu şekilde görüş bildirdikleri belirlenmiştir.

4.DEĞERLENDİRME VE TARTIŞMA

Bu çalışmada Dünya Değerler Araştırması verilerine dayanarak toplumun yaşlılara yönelik görüşü Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri örnekleminde karşılaştırma yapılmıştır. Beş ülke katılımcılarının genel olarak yaşlılarla ilgili olumlu görüşleri olduğu belirlenmiştir. Gençlik veya yaşlılık algısı arasındaki farkı, sadece biyolojik ve fizyolojik özellikler değil, kültürel ve sosyal yapı da etkilemektedir. Bu algılar yaşlılar hakkında görüşleri şekillendirmektedir. Baran, bireylerin yaşamla ilgili uygulamalarının bir göstergesi olan kültür her toplumda yaşlılığa ilişkin farklı anlamların ortaya çıkmasına dolayısı ile yaşlılarla ilgili görüşlerin şekillenmesine etki ettiğini belirtmiştir (Baran, 2003). Kültürler arası yapılan çalışmalarda sosyal davranışların önemini göstermektedir (McConatha vd., 2003). Kültürleri karşılaştırma ülkelerin yaşlı nüfusunun fırsatlarını ve ülke mücadelelerini görmek açısından önemlidir. Bu karşılaştırmalar toplumun yaşlanmasının kültürel etkilerinin belirlenmesini kolaylaştırır. Tek bir toplumu inceleyen çalışma bir sosyal güç olarak kültürün etkilerini yeterli şekilde anlatamayabilir (OBrien-Suric, 2013).

Yaşlılara ilişkin olumsuz görüşlerden birini ifade eden "yaşlıların topluma yük olması" önermesine tüm önermeler arasında tüm ülke katılımcılarının en az hemfikir olduğu saptanmıştır. Genelde yaşlı bireyler üretken olmamaları ve artan sağlık sorunları nedeniyle içinde yaşadıkları toplum tarafından bağımlı bir grup ve topluma yük olarak görüldüğü vurgulanmaktadır (Gething vd., 2004). Olumlu önermelerden "yaşlının saygın görülmesi," tüm ülke örneklemindeki kişilerin en fazla katıldığı görüştür. Türk kültüründe yaşlıya saygı, yaşlının sözüne itibar etme ve atasına sahip çıkma geleneksel bir durumdur (Aksoy, 2016). Kırgız kültürüne ilişkin yazılan bir makalede Kırgız Türklerinde de en önemli geleneklerden birinin büyüklere saygı gösterme olduğunun alı çizilmektedir (Polat, 2016). Kalinkara ve Özkaya'nın (2011) makalesinde, Türk toplumunda her dönemde yaşlılara yardım edildiği, yaşlıların korunmaya alındıkları, Türk kültüründe kökleşmiş olan sevgi ve merhamet duyguları çocuk ve yaşlı haklarını aile davranışının odak noktası haline getirdiği belirtilmiştir.

Tablo 4. Araştırmada yer alan kişilerin yaşlılıkla ilgili önermelere verdikleri yanıtlar

			AZ	KZ	KS	TR	UZ	X ² , p		
70 yaş üzerinde	Çok düşük itibarlı	N	31	146	69	42	44	401,90 0.000		
		%	3,1	10,4	5,0	2,6	3,1			
	Düşük	N	331	398	290	322	133			
		%	33,2	28,4	20,9	20,3	9,3			
	Orta	N	398	546	457	541	449			
		%	39,9	39,0	33,0	34,1	31,4			
	İyi	N	183	198	337	435	298			
		%	18,3	14,1	24,3	27,4	20,8			
	Çok yüksek itibarlı	N	55	112	232	245	506			
		%	5,5	8,0	16,8	15,5	35,4			
	70'li yaşta bir patron	Kesin kabul edilmez	N	39	253	141	78		156	26,040 0.000
			%	3,9	17,4	9,4	5,0		10,8	
2		N	243	289	338	472	239			
		%	24,3	19,9	22,6	30,1	16,6			
3		N	396	518	636	565	336			
		%	39,6	35,7	42,6	36,0	23,3			
4		N	212	253	266	325	400			
		%	21,2	17,4	17,8	20,7	27,7			
Kesin kabul edilebilir		N	111	139	113	130	311			
		%	11,1	9,6	7,6	8,3	21,6			
70 yaş üstü kişiler Dost canlısı		Kesinlikle görünmez	N	37	10	93	25	8	433,91 0.000	
			%	3,7	0,7	6,9	1,6	0,5		
	2	N	71	79	245	45	47			
		%	7,1	5,6	18,1	2,9	3,2			
	3	N	222	195	298	207	114			
		%	22,2	13,9	22,1	13,3	7,7			
	4	N	378	605	479	581	295			
		%	37,8	43,1	35,5	37,3	20,0			
	Kesinlikle görülür	N	291	514	235	699	1012			
		%	29,1	36,6	17,4	44,9	68,6			
	70 yaş üstü kişiler İş bilen	Kesinlikle görünmez	N	37	20	62	17	10		316,59 0.000
			%	3,7	1,4	4,8	1,1	0,7		
2		N	71	110	185	66	26			
		%	7,1	7,9	14,2	4,2	1,8			
3		N	222	239	335	294	146			
		%	22,2	17,2	25,8	18,8	9,9			
4		N	378	538	479	600	377			
		%	37,8	38,7	36,8	38,4	25,6			
Kesinlikle görülür		N	291	482	239	584	912			
		%	29,1	34,7	18,4	37,4	62,0			
70 yaş üstü Kişiler		Kesinlikle görünmez	N	18	6	17	6	2		
			%	1,8	,4	1,3	,4	0,1		

saygın	2	N	34	42	59	34	4	114,79 0.000
		%	3,4	3,0	4,4	2,2	0,3	
	3	N	115	91	133	140	28	
		%	11,5	6,4	9,9	9,0	1,9	
	4	N	237	411	424	560	225	
		%	23,7	28,9	31,6	35,9	15,2	
Kesinlikle görülür	N	595	872	710	822	1218		
%	59,6	61,3	52,9	52,6	82,5			
Yaşlılara devlet hak ettiklerinden fazla imkânlar veriyor	Kesin katılıyorum	N	47	52	207	136	42	16,60 0.000
		%	4,7	3,5	13,8	8,6	2,8	
	Katılıyorum	N	114	119	470	382	135	
		%	11,4	7,9	31,4	24,2	9,0	
	Katılmam	N	499	794	492	684	481	
		%	49,8	52,9	32,9	43,4	32,1	
Kesin katılmam	N	342	535	327	375	842		
%	34,1	35,7	21,9	23,8	56,1			
Yaşlı insanlar toplum üzerinde bir yük teşkil ediyor	Kesin katılıyorum	N	25	25	84	115	14	43,03 0.000
		%	2,5	1,7	5,6	7,3	,9	
	Katılıyorum	N	50	140	221	291	22	
		%	5,0	9,3	14,8	18,5	1,5	
	Katılmam	N	478	707	538	603	237	
		%	47,7	47,1	35,9	38,3	15,8	
Kesin katılmam	N	449	628	654	567	1227		
%	44,8	41,9	43,7	36,0	81,8			
Gençleri çalıştıran şirketler, değişik yaşlardan insanları çalıştıranlara göre daha başarılı oluyor	Kesin katılıyorum	N	128	173	239	282	292	2,019 0.000
		%	12,8	11,5	16,0	18,5	19,5	
	Katılıyorum	N	497	437	593	814	463	
		%	49,6	29,1	39,7	53,3	31,0	
	Katılmam	N	319	646	494	344	383	
		%	31,8	43,1	33,0	22,5	25,6	
Kesin katılmam	N	58	244	169	87	357		
%	5,8	16,3	11,3	5,7	23,9			
Yaşlıların gereğinden fazla siyasi güçleri var	Kesin katılıyorum	N	73	79	234	155	55	209,651 0.000
		%	7,3	5,3	15,6	10,2	3,7	
	Katılıyorum	N	422	359	592	671	177	
		%	42,1	23,9	39,6	44,3	11,8	
	Katılmam	N	421	794	485	540	551	
		%	42,0	52,9	32,4	35,6	36,8	
Kesin katılmam	N	86	268	185	149	714		
%	8,6	17,9	12,4	9,8	47,7			
Günümüzde yaşlılara fazla saygı gösterilmiyor	Kesin katılıyorum	N	123	161	243	423	81	
		%	12,3	10,7	16,2	26,6	5,4	
	Katılıyorum	N	307	374	450	682	180	

	%	30,6	24,9	30,0	42,9	12,0	46,82
Katılmam	N	453	720	473	347	390	0.000
	%	45,2	48,0	31,6	21,8	26,0	
Kesin katılmam	N	119	245	332	137	849	
	%	11,9	16,3	22,2	8,6	56,6	

Türkiye örnekleminin yaşlılara ilgili önermelere genel olarak olumlu görüşleri belirlenmiştir. Avrupa Sosyal Çalışması'nda yer alan Türkiye örnekleminde elde edilen sonuçlara göre, kişilerin % 16.0'ı "yetmiş yaş üzeri kişilere olumsuz duyguları olduğunu" belirttiği bildirilmektedir (Ray & Robinson, 2011). Eskişehirde yapılan bir çalışmada; genç ve orta yaşlı kişiler yaşlıların baskıcı, çok fazla konuşan, kişiler olduğunu düşünmelerine karşın yaşlıların varlığının önemli olduğunu, yaşlıya danışılması gerektiğini, evlerinde yaşlı yakınlarına bakabileceklerini belirttiği bildirilmiştir (Kurt, 2014). Yapılan bir çalışmada da üniversite öğrencilerinin yaşlılara olumlu tutuma sahip olduğu bildirilmiştir (Dinçer, Usta & Bulduk, 2016). Arpacı ve Ersoy (2007) toplumun yaşlılık dönemine ilişkin görüşlerini incelemiş ve olumlu yaklaşımlar kadar olumsuz düşünceleri de ortaya koymuştur. Toplumda, yaşlılara karşı oluşan ön yargılardan kurtulmak ve bu döneme yönelik olumlu bir bakış açısı kazandırabilmek için yetişkin bireyler yaşlı ve yaşlılık dönemine ilişkin tüm konularda örgün ve yaygın eğitimle bilgilendirilmesi gerekliliğini belirtmiştir.

Bu çalışmada, karşılaştırılan beş ülke katılımcılarının yaşlılarla ilgili görüşlerinin farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu ülkelerin nüfuslarının büyük kısmının müslüman, Türk tarihsel ortak geçmişleri olmalarına karşın pek çok diğer kültürel özellikleri nedeniyle yaşlılara yönelik görüşlerinde değişiklikleri ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca beş ülkenin katılımcıları arasındaki sosyodemografik özelliklerin farklıları da bu durumu açıklayabilmektedir. Eğitim, gelir düzeyleri, insani gelişim indeksi gibi göstergeleri Türkiye'den farklıdır. Türk Cumhuriyetlerinin nüfuslarının önemli bir kısmının kırsal bölgede olduğu vurgulanmaktadır (Çelik, 2004).

Yaşlılarla ilgili önermelere olumlu yanıtın en fazla Özbek katılımcılar tarafından verildiği belirlenmiştir. Yaşlılarının eğitim düzeyleri oldukça iyi olan Özbekistan'da halen güçlü aile ilişkileri ve geleneksel yaşam biçimi sürdürüldüğü, çocukları ile aynı evi paylaşan ana baba sayısı azalmakla birlikte bakımlarını ve finansal sorumluluklarını çoğunlukla çocukların üstlendiği belirtilmektedir (Pulatova, Harun-Or-Rashid, Yoshida & Sakamoto, 2012).

Bu çalışmanın kısıtlığı Dünya Değerler Çalışmasında yaşlılar ile ilgili sadece 10 önermenin yer alması ve dolayısı ile bunlara belirtilen yanıtlar üzerinden değerlendirme yapılmasıdır. Diğer taraftan bu veri tabanının ülkeleri temsil edecek şekilde seçilmesi ve araştırmacılara veri tabanının açılması ülkeler hakkında önemli bulguları değerlendirebilmek açısından güçlüdür. Yaşlılara ilişkin 10 önermenin bir ölçeği oluşturulması nedeniyle toplam puanlama ve bunun üzerinden bir değerlendirme yapılamamıştır. Ama tek tek önermelerin karşılaştırılması da fikir verici olmuştur. Yaşlılara ilişkin görüşlerin karşılaştırılması ile hızla yaşanan bu toplumlarda politika belirleyiciler için katkı sağlayacaktır.

Bireyin ileri yaş dolayısı ile yaşlılarla ilgili pozitif yaklaşımının, yaşlanmanın kaçınılmaz ve normal bir süreç olarak kabulüne bağlı olduğu vurgulanmaktadır (McConatha vd., 2003). Aktif yaşlanmada engellerden biri de bu olumsuz yaklaşımlardır, Yaşlanma hakkında yanlış bilgi ve kalıp yargılar yaşlılara olumsuz yaklaşıma neden olarak yaşlılara zarar verebilmektedir. Süper-fit yaşlı beklentisi, aktif yaşlanmanın anlamını saptırmaktadır. İleri yaştaki kişiler medyanın da etkisi ile süper fit imaja motive edilmektedir. Kalıp yargılar da yaşlının nasıl olması nasıl görünmesi konusunda fikirler sunarken yaşlıların da bunlardan etkilenmemesi olanaklı değildir (Yun & Lachman, 2006). Yaşlılara yönelik görüşlerin yaşlıların sağlığını etkilediği bildirilmektedir. Diğer sosyodemografik değişkenler kontrol

altına alındığı durumda yaşlılara toplumun olumlu yaklaşımının daha iyi sağlıkla ilişkili olduğu saptanmıştır (Momtaz, Hamid, Masud, Haron & Ibrahim, 2013).

5.SONUÇLAR

Çalışmanın bulgularına göre geleneksel toplumlar olmakla birlikte hızla yaşlanan Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri örnekleminin yaşlılarla ilgili genel olarak olumlu görüşe sahip olduğu ve ülkeler arası farklı yaklaşımların varlığı saptanmıştır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, A.D. (2016). Türk kültüründe aile, kadın ve yaşlı. *Türk Kültüründe Coğrafya – II*. 367-388.
- Arpacı, F. & Ersoy, A.F. (2007). Türk toplumunda yaşlılık: yetişkin bireylerin yaşlılık dönemi görüşlerine ilişkin bir araştırma. *38. Uluslar Arası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, 10-15 Eylül Ankara.
- Baran, A.G. (2003), Yaşlılığın ve yaşamın anlamı üzerine niteliksel araştırma. *II. Ulusal Yaşlılık Kongresi*, 9-12 Nisan 2003, Denizli. (s. 121-140).
- Bergman, Y.S., Bodner, E. & Cohen-Fridel, S. (2013). Cross-cultural ageism: Ageism and attitudes toward aging among Jews and Arabs in Israel. *International Psychogeriatrics*, 25(01), 6-15.
- Bodner, E. (2009). On the origins of ageism among older and younger adults. *International Psychogeriatrics*, 21(6), 1003-1014.
- Çelik, A. (2004). Orta Asya ülkelerinde sosyal güvenlik sistemlerinin sorunları. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 6(1), 0-0. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/iscguc/issue/25510/268982>
- Dinçer, Y., Usta, E. & Bulduk, S. (2016). Üniversite öğrencileri gözüyle yaşlılık nasıl algılanıyor? *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 9(1), 26-38.
- Gething, L., Fethney, J., McKee, K., Persson, L.O., Goff, M., Churchward, M., et al. (2004). Validation of the reactions to ageing questionnaire: Assessing similarities across several countries. *Journal of Gerontological Nursing*, 30(9), 47-54.
- Kalınkara, V. & Özkaya, K. (2011). Yaşlanan dünya ve Türk kültüründe yaşlı. *16. Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu*, 9-12 Mayıs 2011, Üsküp, Makedonya. (s.509-519).
- Kurt, G. (2014). Türkiye'de yaşlı kadın olmak kuşaklararası görüşler: Eskişehir il örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 165-189.
- Levy, B. (2009). Stereotype embodiment a psychosocial approach to aging. *Current Directions In Psychological Science*, 18(6), 332-336.
- McConatha, J.T., Schnell, F., Volkwein, K., Riley, L. & Leach, E. (2003). Attitudes toward aging: A comparative analysis of young adults from the United States and Germany. *The International Journal of Aging and Human Development*, 57(3), 203-215.
- Momtaz, Y.A., Hamid, T.A., Masud, J., Haron, S.A., & Ibrahim, R. (2013). Dyadic effects of attitude toward aging on psychological well-being of older Malaysian couples: An actor-partner interdependence model. *Clinical Interventions in Aging*, 8, 1413.
- Musaiger, A.O. & D'Souza, R. (2009). Role of age and gender in the perception of aging: A community-based survey in Kuwait. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 48(1), 50-57.
- O'Brien-Suric, N. (2013). A cross-national comparison of perceptions of aging and older adults, Part 1: Introduction and rationale for a cross-national comparison of perceptions of aging and older adults. *Journal of Case Management*, 14, 41-49.

- Öberg, P. & Tornstam, L. (2003). Attitudes toward embodied old age among Swedes. *The International Journal of Aging and Human Development*, 56(2), 133-153.
- Polat, K. & Esen S. (2016). Kırgız Türkleri'nin hayatında gelenek ve inanışların rolü, *Universal Journal of Theology*, 1(1), 20-30.
- Pulatova, G., Harun-Or-Rashid, M., Yoshida, Y. & Sakamoto, J. (2012). Elderly health and its correlations among Uzbek population. *Nagoya Journal of Medical Science*, 74(1-2): 71-82.
- Ray, S. & Robinson, N. (2011). Ageism in Europe and the UK: Findings from the European Social Survey Age UK. http://www.ageuk.org.uk/Documents/EN-GB/For-professionals/ageism_across_europe_report_interactive.pdf?dtrk=true
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2015). *World Population Prospects: The 2015 Revision, Key Findings and Advance Tables*. Working Paper No. ESA/P/WP.241. http://www.un.org/esa/population/publications/2012WorldPopAgeingDev_Chart/2012PopAgeingandDev_WallChart.pdf
- Wang, D., Laidlaw, K., Power, M.J. & Shen, J. (2009). Older people's belief of filial piety in China: Expectation and non-expectation. *Clinical Gerontologist*, 33(1), 21-38.
- World Values Study Group. The World Values Survey, 2014. www.worldvaluessurvey.org
- Yun, R.J. & Lachman, M.E. (2006). Perceptions of aging in two cultures: Korean and American views on old age. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, 21(1-2), 55-70.